

---

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

---

УДК 641.5

**Н. О. Алешугіна**, к.е.н.,  
**О. О. Зеленська**, к.е.н., доцент**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ  
РИНКУ РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ м.ЧЕРНІГІВ**

**Анотація.** Проаналізовано тенденції розвитку ринку ресторанних послуг м. Чернігів за період з 1990 по 2010 рік. Проведено маркетингові дослідження кон'юнктури ринку пропозиції, визначено перспективні ніші ресторанного бізнесу м. Чернігів.

**Ключові слова:** ринок, ресторанний бізнес, конкуренція, заклади ресторанного господарства.

**Н. А. Алешугина**, к.э.н.,  
**Е. А. Зеленская**, к.э.н., доцент**ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ  
РЫНКА РЕСТОРАННЫХ УСЛУГ г. ЧЕРНИГОВ**

**Аннотация.** Проанализированы тенденции развития рынка ресторанных услуг г. Чернигов за период с 1990 по 2010 год. Проведены маркетинговые исследования конъюнктуры рынка предложения, определены перспективные ниши ресторанного бизнеса г. Чернигов.

**Ключевые слова:** рынок, ресторанный бизнес, конкуренция, заведения ресторанного хозяйства.

**N. Alieshuhina**, candidate of economic sciences  
**O. Zelenska**, candidate of economic sciences, associate professor**TRENDS AND PROSPECTS OF RESTAURANT SERVICES MARKET DEVELOPMENT  
IN CHERNIHIV CITY**

**Abstract.** Trends of restaurant services market development in Chernihiv city over a period from 1990 to 2010 are analyzed in the article. Marketing researches of supply market state of affairs have been conducted, the perspective niches of restaurant business in Chernihiv city have been determined.

**Keywords:** market, restaurant business, competition, restaurant sector establishments.

**Актуальність теми дослідження.** Однією із найбільш вагомих складових туристичної індустрії є ресторанний бізнес. Він є одним із найбільш розповсюджених видів малого бізнесу у світі, оскільки забезпечує можливість високоліквідного використання капіталу. У той же час характеризується високим ступенем конкурентності. Ресторанні заклади ведуть між собою постійну боротьбу за певні сегменти ринку, за пошук нових та за утримання постійних споживачів їхньої продукції та послуг. Велике значення у боротьбі за виживання на ринку ресторанних послуг є володіння інформацією про його кон'юнктуру та тенденції розвитку.

**Постановка проблеми.** Останнім часом на ринку ресторанних послуг м. Чернігів з'явилося чимало нових закладів, які успішно конкурують, а то й витісняють із зайнятих ніш підприємства, що вже тривалий час надають послуги харчування. Така ситуація нормальна для висококонкурентного середовища, яким є ресторанний бізнес. Проте, дуже часто конкурентна боротьба розгортається всередині окремих сегментів ринку, у той час як інші, на послуги яких теж є попит, залишаються незайнятими. Задля досягнення конкурентоспроможності у даному бізнесі, а також забезпечення послугами закладів ресторанного господарства різних верств населення необхідно забезпечити постійний моніторинг ринку послуг харчування.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичними питаннями розвитку ринку ресторанних послуг в Україні займаються науковці Київського національного торговельно-економічного університету, Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, Харківського державного університету харчування та торгівлі, Львівської ко-

## РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

мерційної академії: Аветисова А. О., Антонова В. А., Беляєва А. М., Благополучна Н. П., Гайовий І. І., Левченко М. М., Мазаракі А. А. та ін. Конкретні дослідження ринку ресторанних послуг проводять експерти спеціалізованих журналів «РестораторЪ» та «Ресторанное дело». Проте, ці дослідження стосуються лише м. Київ. Систематизовані дані про тенденції розвитку ринку ресторанних послуг м. Чернігів у наукових публікаціях відсутні.

**Постановка завдання.** У зв'язку з вищесказаним автор ставить за мету охарактеризувати у даній статті сучасний стан ринку ресторанних послуг м. Чернігів, проаналізувати тенденції його розвитку, оцінити ступінь його насиченості, виявити ніші, перспективні для розвитку.

**Виклад основного матеріалу.** Ресторанне господарство є специфічною галуззю економіки, яка дуже чутливо реагує на зміну макроекономічних показників. В умовах ринку зміна в часі параметрів його розвитку може бути своєрідним індикатором соціально-економічного стану в країні. Пов'язано це з тим, що послуги ресторанного господарства є альтернативою домашньому або «вуличному» харчуванню та іншим формам проведення дозвілля. З ростом добробуту суспільства, зростанням доходів громадян все більша їх кількість звертається до послуг закладів харчування, тим самим вивільняючи час, необхідний для приготування їжі, для роботи і відпочинку. У великих містах, де на подолання відстані між місцями роботи та проживання доводиться витратити до декількох годин, заклади ресторанного господарства допомагають також організувати раціональне харчування впродовж дня. Вони ж залишаються популярними місцями проведення дозвілля. Натомість, під час економічних криз послуги харчування виявляються в числі перших, від яких відмовляються, заощаджуючи на більш дешевих видах харчування і проведення дозвілля.

Дана властивість чітко прослідковується на прикладі динаміки основних показників розвитку ресторанного господарства м. Чернігів (табл. 1). За 90-ті роки ХХ та перше десятиліття ХХІ століть ресторанне господарство розвивалось в умовах трансформації економіки, що супроводжувалась процесами зміни форм власності, банкрутствами промислових підприємств, економічними зростаннями та кризами.

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку закладів ресторанного господарства

| Показник  | 1990  | 1995  | 2000  | 2005  | 2006  | 2007  | 2010  |
|---|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Кількість закладів ресторанного господарства, од.   | 341   | 166   | 161   | 149   | 169   | 159   | 151   |
| Кількість місць у закладах ресторанного господарства, од.                                   | 27616 | 18198 | 15083 | 11311 | 12198 | 11353 | 11404 |
| Середня місткість закладів ресторанного господарства, місць/1 заклад                        | 81    | 110   | 94    | 76    | 72    | 71    | 76    |
| Забезпеченість населення закладами ресторанного господарства, закладів/1000 населення       | 1,13  | 0,54  | 0,53  | 0,51  | 0,58  | 0,54  | 0,52  |
| Забезпеченість населення місцями у закладах ресторанного господарства, місць/1000 населення | 91,56 | 59,57 | 50,09 | 38,50 | 41,63 | 38,81 | 39,11 |

Примітка. Складено за даними Головного управління статистики в Чернігівській області

Внаслідок цих процесів кількість закладів ресторанного господарства з 1990 до 1995 зменшилась удвічі. Значно повільніше скорочувалась у них кількість місць: за вказаний період – у 1,5 рази. Відбувалось це, очевидно, за рахунок закриття їдалень, які обслуговували працівників промислових підприємств. До цього кроку вдавались як до одного з антикризових заходів. Надалі скорочення кількості закладів харчування і місць у них продовжувалось, проте таких стрімких темпів, як у перші роки незалежності України, не спостерігалось. Незважаючи на зниження показників забезпеченості населення місцями у закладах ресторанного господарства, їх значення не є нижчим за нормативне: 36-50 місць на 1 000 населення [1]. Деяке пожвавлення на ринку ресторанних послуг спостерігаємо у передкризовий 2006 рік. Доступні кредити та зростання доходів населення сприяли збільшенню активності представників малого бізнесу у цій галузі економіки. Намітилась тенденція до відкриття закладів меншої місткості. Разом з тим, існуючий попит на послуги харчування сприяв встановленню певного рівня забезпеченості жителів міста закладами, що такі послуги надають, та місцями в них, який мало змінився за останні 15 років: 5-6 закладів та 500-380 місць на 10 000 населення.

Реально ці показники є меншими за рахунок туристів та гостей міста, кількість яких з кожним роком збільшується. Специфічною рисою чернігівських закладів харчування є те, що їхніми послугами користується і чимало жителів столиці. Незначні, з точки зору киян, витрати часу на дорогу (1,5 год.), а також на порядок нижчі ціни, ніж у київських закладах, високий рівень обслуго-

## РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

вування та інші фактори роблять чернігівські ресторани привабливими для представників столичного середнього класу. Вищесказане стосується й інших закладів сфери послуг.

За даними Головного управління статистики в Чернігівській області, на кінець 2010 р. у Чернігові функціонував 151 ресторанний заклад із загальною кількістю місць – 11 404. Більше половини ресторанних закладів були представлені кафе та закусочними, 7 % – барами та лише 4 % – ресторанами (рис. 1).

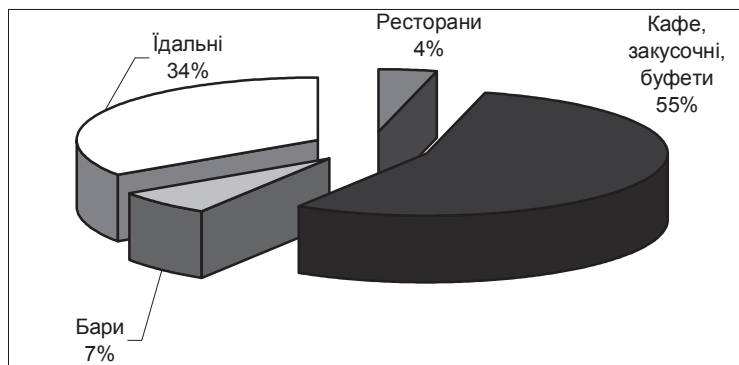


Рис. 1. Структура закладів ресторанного господарства м. Чернігів за типами

Популярність серед підприємців формату кафе пояснюється більшою гнучкістю і передбачає більш лояльні вимоги до рівня комфорту, асортименту страв та послуг, рівня обслуговування, тоді як до ресторанів та барів висувуються більш жорсткі вимоги [2]. В умовах нестабільної економічної ситуації цей фактор є дуже важливим, оскільки дозволяє більш вільно маніпулювати з асортиментом страв, обладнанням, торговими площами, рівнем сервісу тощо.

Взагалі щодо визначення типу ресторанного закладу в Україні не існує однозначного підходу. З одного боку, ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» визначає такі типи, як: ресторан, кафе, бар, їдальня, закусочна [2]. У цьому ж документі зазначені вимоги, яким повинні відповідати заклади того чи іншого типу. З іншого, заклади, що з'явилися в Україні по іноземному франчайзингу (здебільшого, фаст-фуду), декларують себе як ресторани, оскільки за кордоном, зокрема, у США, будь-який заклад харчування називається рестораном (в Чернігові «Chicken Hut», «McDonalds», «Мастер Кук»). З метою приваблення клієнтів та створення певного іміджу в їх очах багато з кафе позиціонують себе на ринку як кафе-ресторани («Княжий Орден», «Арменія», «Колиба»), ресторанчики («Валері»), банкетні комплекси («Княжий Двір»), банкет-холли («У пані Ірини»). З'являються й нові комплексні заклади, які надають не лише послуги харчування, але й організації дозвілля. Такими, наприклад, є туристичний комплекс «Золотий Берег», який обслуговує клієнтів у ресторані, клубі, готелі, на дитячому майданчику, пропонує можливості організації активного відпочинку; ресторани-клуби «Океанія», «Брюссель», боулінг-клуб «Світлофор» тощо.

Другий за чисельністю у місті тип закладів харчування – їдальні. Їх кількість продовжує зменшуватись: на ринку залишаються спеціалізовані заклади, які організують харчування обмеженого контингенту споживачів (школярів, студентів, робітників). Ініціативу у наданні послуг харчування службовцям та гостям міста перехоплюють кафе та ресторани, пропонуючи порівняно дешеві комплексні обіди та бізнес-ланчі вранці та в обідню пору. У поєднанні з більш респектабельним, ніж у їдальнях, інтер'єром, кращим обслуговуванням, можливістю здійснення ділових та особистих зустрічей така цінова політика стає вагомим фактором, що сприяє перехопленню даної цільової аудиторії у їдальнь. В цілому, починають змінюватися цілі відвідин ресторанних закладів, які все більше зводяться до харчування і супроводжуючого його спілкування.

Можливо, у зв'язку зі збільшенням кількості офісних працівників та зростанням попиту на організацію харчування під час обідніх перерв у Чернігові незабаром з'являться заклади формату Quick&Casual, які, використовуючи інноваційні технології обслуговування, здатні за короткий термін якісно обслужити велику кількість людей.

Значна конкуренція та нові можливості, пов'язані з використанням інноваційних технологій в ресторанному бізнесі, сприяли створенню так званого віртуального ринку ресторанних послуг. І хоча більшість чернігівських закладів не практикує замовлення столиків on-line, потенційні спо-

## РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Таблиця 2  
Коротка характеристика ресторанів та клубів м. Чернігів

| №  | Назва закладу      | Адреса                  | Кількість місць       | Кухня  | Додаткові послуги   | Середній чек |
|--|--------------------|-------------------------|-----------------------|--|---|--------------|
| <b>Ресторани</b>                               |                    |                         |                       |  |   |              |
| 1  | Брянськ            | вул. Шевченка, 103      | 260                   | європейська, українська                          | парковка, жива музика, роздільний продаж випічки та напівфабрикатів, кейтеринг                                      | Від 100 грн. |
| 2  | Велюров            | п-т Миру, 17            | 30                    | європейська, суші-меню                           | Wi-Fi, парковка, система знижок, кейтеринг, свіжа преса   | 150-200 грн. |
| 3  | Градецький         | п-т Миру, 68            | 200                   | європейська                                      | TV-панель, Wi-Fi, жива музика, літній майданчик   | 150 грн.     |
| 4  | Старий Чернігів    | п-т Перемоги, 137       | 160                   | українська, європейська                          | Жива музика, парковка, караоке, організація дитячих свят, кейтеринг   | 130 грн.     |
| 5  | Хуторок            | Родимцева, 5            | 200                   | українська                                       | жива музика   | 130 грн.     |
| 6  | Шенонсо            | вул. 50 років ВЛКСМ, 15 | 200                   | кавказька, європейська                           | TV-панель, літній майданчик, парковка, Wi-Fi, жива музика, система знижок, школа більярду                           | -            |
| <b>Ресторани-клуби, кафе-клуби, паби-клуби</b> |                    |                         |                       |  |   |              |
| 1  | Брюссель           | вул. Підвальна, 29      | 160                   | європейська                                      | караоке, дискотека  | 100-150 грн. |
| 2  | Аморе Міо          | п-т Перемоги, 83        | 60                    | середземноморська                                | кейтеринг, Wi-Fi, караоке, літній майданчик, парковка, тематичні вечірки  | -            |
| 3  | Етуаль             | вул. П'ятиницька, 50    | 150                   | європейська                                      | TV-панель, Wi-Fi  | 200 грн.     |
| 4  | Океанія            | п-т Миру, 20            | 120                   | міжнародна з риби та морепродуктів               | жива музика, дискотека  | 100 грн.     |
| 5  | Чардаш             | вул. Толстого, 147а     | 130                   | угорська, європейська, суші-меню                 | Баня, готель, дискотека, жива музика, літній майданчик, парковка, кейтеринг, Wi-Fi                                  | -            |
| 6  | Vatelnik's         | п-т Миру, 54            |                       | європейська кухня                                | концерти, фото- та художні виставки, літературні вечори, TV-панель, Wi-Fi   | 50 грн.      |
| <b>Клуби з ресторанами, кафе, барами</b>       |                    |                         |                       |  |   |              |
| 1  | 777                | вул. Шевченка, 103      |                       | європейська                                      | дискотека, жива музика, караоке, рольова гра «Мафія»  | -            |
| 2  | Анкор              | вул. Примакова, 2       |                       | італійська, американська піца, європейська кухня | розважальні програми, Wi-Fi   | -            |
| 3  | Баня в Новоселівці | вул. Шевченка, 19       |                       |  | баня, масаж   | -            |
| 4  | Даймонд            | п-т Перемоги, 73        |                       |  |   | -            |
| 5  | Золотий Берег      | Золотий пляж            | 200 влітку, 100 зимою | міжнародна                                       | готель, дитяче дозвілля, активний відпочинок, TV-панель, музичні інструменти, журнали, фільмотека                   | 200 грн.     |
| 6  | Кіндер-Стігі       | вул. Музикальна, 1      |                       | європейська                                      | дитячий майданчик, роллердром, велосмоблі, аерохокей, послуги няні  | -            |
| 7  | Кольцевої          | Архітектурна, 2         | 46                    | міжнародна                                       | літній майданчик, більярд, жива музика, сауна   | -            |
| 8  | Піраміда           | Боженка, 106            |                       | європейська                                      | більярд, парковка   | -            |
| 9  | Ранчо              | 1 Набережна, 33         |                       |  | пляж, баня, SPA-процедури, коні, велосипеди, корабель, рибальство, пейнтбол, конференц-зала, відео-, аудіоапаратура | -            |
| 10   | Релакс             | вул. Толстого, 147а     | 72                    | суші-меню, коктейльна та винна карти             | кальян, TV-панель, Wi-Fi  | -            |
| 11   | Світлофор          | вул. П'ятиницька, 56    | 270                   | європейська                                      | кальян, боулінг, дитячі розваги, караоке, дискотека, TV-панель  | від 70       |

Примітка. Складено за джерелами [3, 4, 5, 6]

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

живачі можуть швидко і зручно ознайомитись із місцезнаходженням, основними характеристиками, меню, додатковими послугами, що пропонують заклади харчування [3, 4, 5, 6]. Ресторациям Чернігова не слід нехтувати даною інновацією. Особливо це стосується дорогих ресторанів, кафе та барів, рішення про відвідування яких приймається не спонтанно, як у випадках з фаст-фудами та закусочними. Наразі на сайтах Інтернет-простору розміщено інформацію про 85 % закладів харчування м. Чернігів. Проблемаю є постійний моніторинг інформаційного наповнення сайтів на предмет представлення оновленої, правдивої інформації, оскільки подається інформація й про ті заклади, які вже вийшли з ринку ресторанних послуг.

За уточненими даними міських сайтів [3, 4, 5, 6] було складено коротку характеристику закладів харчування м. Чернігів (табл. 2<sup>1</sup>). Проаналізуємо дані, що відображають специфіку розвитку ринку ресторанних послуг Чернігова.

Щодо розміщення закладів харчування, то без перебільшення «вулицею рестораций» у Чернігові можна назвати проспект Миру, зокрема його центральну частину. Тут зосереджено 22 % (34 об'єкти) усіх ресторанних закладів міста, причому більшість з них (29 об'єктів) – на відрізку «Алея Героїв – вул. Бойова» довжиною 3 км. Таким чином, середня густина розміщення закладів харчування на проспекті – 1 на 194 м. Другим за кількістю досліджуваних об'єктів є проспект Перемоги – 14 закладів, густина – 1 заклад на 257 м. На вулиці Шевченка та Рокоссовського функціонують, відповідно, 13 та 8 закладів, середня відстань між об'єктами на яких – 1 на 492 та 262 м. Чимало об'єктів розміщено в центрі, на вулицях, які знаходяться неподалік від вищезгаданих: П'ятницькій, Кирпоноса, Коцюбинського, Магістрацькій та ін. Цільова аудиторія таких закладів – гості міста, відпочиваюча публіка, службовці, що працюють в центрі. Вигідне місцерозташування таких об'єктів поєднується з вищими цінами, які ті вимушені сплачувати за оренду приміщень, та значним рівнем конкуренції. Проте, як показав аналіз джерел [3, 4, 5, 6], саме ці підприємства найдовше затримуються на ринку ресторанних послуг, тоді як заклади, розміщені на периферії, частіше зникають з карти міста. Привабити в периферійні заклади жителів спальних районів міста (їх основна цільова аудиторія) може примусити демократичний рівень цін у поєднанні з достатнім сервісом (піцерія «Базис» на вул. Пухова), розширити цільову аудиторію допоможуть додаткові специфічні послуги («Хата Рибак» за готелем «Брянськ», «Чардаш» на вул. Толстого).

Поки що мало освоєним є ринок заміських ресторанних або готельно-ресторанних послуг. Дослідниками даного ринку відмічено, що в Києві у період літніх уїкендів ресторани, розташовані в межі міста, значно пустіють, тоді як заміські – переповнені [7]. Жителі Чернігова теж відчувають потребу у відпочинку на природі у колі сім'ї та друзів. Тому даний бізнес має непогані перспективи для розвитку. На користь цього свідчить і той факт, що за містом легше викупити землю, побудувати власне приміщення для ресторану чи навіть комплексу і стати повновладним його власником. Це – безперечна перевага, оскільки ті заклади, що орендують приміщення, час від часу переживають серйозні кризи при зміні власника нерухомості, відмові від оренди або підвищенні орендних ставок.

Попит чернігівців на такі послуги задовольняють туристичний комплекс «Золотий Берег», кафе «Колиба», клуби та ресторани комплекси «Ранчо», «Вілла Гарден», «Кольцевої», «Хата рибак» та ін. Як правило, окрім ресторанів (в одному приміщенні або окремих будиночках) такі комплекси мають невеличкий готель, мангал, дитячий майданчик, а також влаштовується невеликий зоопарк або басейн, баня. Розміщуються вони в зелених зонах міста, а також неподалік від пожвавлених трас, але все ж передбачають певну відстань від них, щоб забезпечити клієнтам затишок, спокій, безпеку та чисте повітря. Здебільшого, це дорогі ресторації. За браком достатньої кількості доступних заміських закладів харчування, орієнтованих на задоволення потреби городян у відпочинку на природі, ініціатива в цьому сегменті ринку ресторанних послуг перехоплюється дрібними підприємцями, що працюють у сфері сільського туризму. Послуги сільських господарів по організації весіль, днів народження, корпоративних вечірок та ін. користуються попитом, тому біля Чернігова (Седнів, Улянівка, Боромики, Андріївка, Горбове) і в рекреаційних зонах самого міста вже функціонує ряд садиб, для яких дана діяльність є чи не основною статтею формування доходів їх господарів.

<sup>1</sup> Примітка. За браком просторових ресурсів автори обмежились наведенням інформації лише по ресторанах та закладах клубного типу.

---

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

---

Заклади, що орієнтуються на транзитних подорожуючих, розміщуються безпосередньо при дорозі та обмежуються кафе чи закусконою, невеликим готелем, мангалом та автосервісом (автозаправкою). Поки що закладів такого формату досить мало, і даний бізнес має перспективи розвитку з огляду на транзитне положення області.

Щодо тенденцій розвитку певних кухонь, то на ринку ресторанних послуг м. Чернівці найбільш широко представлена змішана (європейська або міжнародна) та українська (вона ж традиційна чи домашня) кухні. Це зумовлено тим, що споживачі віддають перевагу улюбленому продукту в улюбленому виконанні, і при цьому абсолютно не важливо, який тип кухні представляє та або інша страва [7]. Функціонують також ресторації, що пропонують відвідувачам страви японської кухні («Суші-Студія», «Суші-Сіті»), в'єтнамської («Кінг-До»), вірменської («Арменія», «Нарцисс»), угорської («Чардаш»), кавказької («Айгун», «Шенонсо»), американської («McDonalds»), італійської («Неаполітано», «Сан-Ремо», «Челентано»), грецької («Діоніс», «Паллада») кухонь. Але і в цих закладах страви національних кухонь доповнюються тими, що мають інше походження. Разом з тим, зовсім не представлена китайська кухня, популярна у всьому світі. Існують і ресторани-гастрономи, які знайомлять відвідувачів зі стравами різних національних кухонь. Так, наприклад, ресторан «Велюров» час від часу проводить дні італійської, французької та інших кухонь.

Значна конкуренція на ринку ресторанних послуг зумовила динамічний розвиток концептуальних закладів, які підкреслюють свою індивідуальність та унікальність, що знаходить відображення у назві, кухні, інтер'єрі, екстер'єрі, навіть одязі персоналу, посуді та предметах сервірування. Найбільш яскравими прикладами у Чернівці є ресторації «Океанія», «Охота», «Абажур», «Велюров», «Чардаш», «Ранчо», «Арменія». Натомість, неконцептуальні заклади потроху відходять у минуле.

У боротьбі за клієнта більшість ресторацій окрім послуг харчування пропонує і додаткові. Найбільший простір для фантазії мають ресторани комплекси та ресторації, що мають досить великі торгівельні площі та прилеглі території. Серед найбільш оригінальних ідей ресторанних закладів – гра «Мафія» («Фальварек»), школа більярду («Піраміда»), постріл з гармати («Колиба»), концерти, фото- та художні виставки («Varenik's»). Найбільш поширеними та популярними є Wi-Fi, парковка, літній майданчик, караоке, плазменна панель.

Наявність живої музики хоч і декларується 28 закладами, але, здебільшого обмежується виконанням пісень під фонограму і майже зовсім не практикуються виступи музичних колективів з концертними програмами у форматі «арт-кафе», «арт-ресторан».

Деякі із закладів пропонують дитяче меню та дитячі розваги, просуваючи ідею сімейного відпочинку. Існує навіть дитячий ігровий комплекс «Кіндер-Сіті», до складу якого входить кафе, проте, спеціалізовані дитячі кафе у місті відсутні.

Щодо цінової політики, то серед кафе і ресторанів найбільша кількість тих, що мають середній чек 100-130 грн. і орієнтуються на представників т. з. «середнього класу». Значний розвиток середньобюджетних ресторанів (кафе, барів) є показником досить стабільного соціально-економічного розвитку міста. На ринку фаст-фудів і закусконих в нижньому ціновому сегменті останнім часом популярним є формат піцерії (мережі «Базис», «Марконі», «Челентано»). Стають популярними заклади, що пропонують каву, чай, борошняні і кондитерські вироби, шоколад «Кофеманія», «Кофейня на Пятницкой», «Бабушкин кофе», «Espresso bar Чашка». Стратегічно правильним кроком є створення не одиначної кав'ярні або кондитерської, а мережі таких закладів. Це обумовлено, перш за все, технологічними (набагато вигідніше мати власний кондитерський цех для роботи на декілька закладів), і маркетинговими причинами (споживач швидко зникає до певної торгової марки і продукції) [7].

**Висновки.** Ринок ресторанних послуг м. Чернівці динамічно розвивається, чутливо реагуючи на зміну соціально-економічної ситуації в місті та країні. Внаслідок значної конкуренції між підприємцями, що представляють цей бізнес, відбувається поступовий перехід на європейські стандарти розвитку: з'являються концептуальні заклади, поліпшується рівень обслуговування, беруться до уваги потреби різних цільових аудиторій, поширюються національні кухні, з'являються ресторани мережі.

Незважаючи на те, що за темпами інновацій на ринку ресторанних послуг Чернівці відстає від Києва, ресторації нашого міста користуються популярністю серед киян через більшу доступність та достатньо високий рівень сервісу. Формується віртуальний ринок ресторанних послуг.

---

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

---

Незайнятими або нішами ринку з незначним рівнем конкуренції є заміські ресторації, локальні заклади, які б обслуговували спальні і околичні райони міста, дитячі спеціалізовані кафе, підприємства кейтерингу, арт-ресторани та арт-кафе.

**Література**

1. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства [Текст] / В. В. Архіпов. – К. : ЦУЛ, Інкос, 2007. – 280 с.
2. Державний стандарт України «Заклади ресторанного господарства. Класифікація». ДСТУ 4281:2004. – Київ : Держспоживстандарт України, 2004.
3. Рестораны в Чернигове [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anoncer.net/map/cn/restaurant>
4. Рестораны Чернигова, кафе Чернигова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doroga.ua/restaurants/Chernigovskaya/Chernigov/>
5. Кафе и рестораны Чернигова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernega.org.ua/?p=24>
6. Рестораны Чернигова. Лучшие рестораны в Чернигове [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://countries.turistua.com/ru/ukraina/chernigov-restaurant.htm>
7. Тенденции развития ресторанного бизнеса в Украине : дешево и сердито. Сайт компании «Новый проект» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.np.com.ua/ru/press-center/articles/show/706/>

**Bibliography**

1. Arkhipov V. V. Orhanizatsiia restorannoho hospodarstva [Tekst] / V. V. Arkhipov. – K. : TsUL, Inkos, 2007. – 280 s.
2. Derzhavnyi standart Ukrainy «Zaklady restorannoho hospodarstva. Klyasyfikatsiia». DSTU 4281:2004. – Kyiv : Derzh-spozhyvstandart Ukrainy, 2004.
3. Restorany v Chernigove [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://anoncer.net/map/cn/restaurant>
4. Restorany Chernigova, kafe Chernigova [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.doroga.ua/restaurants/Chernigovskaya/Chernigov/>
5. Kafe i restorany Chernigova [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://chernega.org.ua/?p=24>
6. Restorany Chernigova. Luchshyye restorany v Chernigove [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://countries.turistua.com/ru/ukraina/chernigov-restaurant.htm>
7. Tendentsii razvitiya restorannogo biznesa v Ukraine : deshevo i serdito. Sayt kompanii «Novyy projekt» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.np.com.ua/ru/press-center/articles/show/706/>

Надійшла 14.12.2011